

Iskolafajunk mindig tele volt problémával; ma is van elég, amit talán ez a tanulmány is igazol. A problémák előtt azonban *nem* kell becsukni az iskola kapuját, mert azokon keresztül az *élet* kopogtat. Ez-előtt néhány évvel *panaszként* hangzott, hogy sok a középfokú keresk. iskola. Most azonban úgy látszik, hogy nemcsak az élet, hanem a közoktatási kormányzatunk is a gazdasági irányú középiskolák szaporítására törekszik.

El lehetünk tehát készülve *arra*, hogy a változó élet nálunk is tovább változásokat fog előidézni, amelyek a részletekkel vagy az egész iskolai szervezettel lesznek összefüggésben. De *bárm*i legyen a kki-val — legyen belőle akár *közgazdasági* középiskola —, mindig megmarad *annak*, ami volt: *átmeneti* iskolafajnak, amely *középső* helyet foglal el az igazi *szakiskolák* és az *egyetemes* célú középiskolák között. — Ez azonban ne okozza sem a bizonytalanságnak, sem a kisebbségnek az érzését, mert iskolánknak éppen *mai* szervezete és kialakulása bizonyítja, hogy a kki. milyen fontos szerepet tölt be nevelésügyi rendszerünkben, s mennyire korszerűen alkotó és építő részét teszi a nemzetnevelés egészének. — Éppen ezért szükséges, hogy újonnan átszervezett iskolánk életét és mai problémáit szem elé állítsuk. Csak a *jobb* megismerésből várhatjuk a közfelfogás helyesebb irányba való fejlődését és végeredményben azt a társadalmi egyenjogúsítást, amelynek kiküzdése a kereskedelmi iskolai tanárságnak becsületbeli kötelessége.

Kováts József.

Egy év a bécsi Collegium Hungaricumban.

1940 november 1. A kultuszminisztérium „*örvendetes tudomásvétel végett*“ közli, hogy e sorok aláírója az 1940/41. tanévre magyar állami ösztöndíjat kapott a bécsi Collegium Hungaricumba.

Boldog érzés, nyolc hónapig csak saját érdeklődési körünkkel törődni, nem lesni az óra végét jelző „*felszabadító*“ csöngetést, nem gondolni a kijavítatlan dolgozatfüzetek halmazára!

Az örömtől kábultan néz a jövődöbéli ösztöndíjas maga elé és gondolkozni kezd a teendőkön. Aláírja a kötelezvényt, megszerzi az iratokat, beadja a ki- és beutazás iránti kérvényét és . . . vár. Számlálja a napokat, előszedegeti a jegyzeteit, kikeresi az indexszámokat és fascikulusszámokat, beleéli magát ismét a munkának az egyetemen félbeszakított részébe, pontosan oda, ahol abbahagyta, az optimistább értesíti a Hofkammerarchívót, ahol dolgozott, hogy készítsék elő az aktákat . . . és vár. Mert bizony az engedélyekre a második világháború idején sokat kell várni. Telik az idő, mindenki érdeklődik az utazás időpontja felől, mindenkinek felbukkan egy bécsi rokona, akinek, ha nem is kilós csomagokat, de egy kis „*üdvözlét*“ el kell vinni. Végre megérkeznek az összes engedélyek és felvirrad az utazás napja.

1941 március 28. A bécsi Ostbahnhof. Befut a vonat, az ösztöndíjas hátrátolja az óramutatót, mert Magyarországon még nincs nyári idő-

számítás, és nekiindul az állomás rengetegének, hogy hordárt találjon, aki a nehezen megszerzett taxihoz szállítsa csomagjait. Délben érkezik meg a vonat, teljes csönd és nyugalom honol, a bécsi utcák kihaltak, a sofőr a *Mittagspause*-val ad magyarázatot.

Collegium Hungaricum, Museumstrasse 7. Ezen a címen nem ismerik a bécsiek, de ha az utas az „*ungarische Garde*“ iránt érdeklődik, felderül a vezető képe és vidám dörmögéssel bólint, „na ja hätten's so gesagt“. Az épületet Mária Terézia építtette gárdájának Fischer v. Erlachhal, majd magánpalota lett. Gróf Klebelsberg Kuno érdeme, hogy jelenleg a bécsi magyar kulturális intézetek központja. Sok szeretettel és kiváló gondnal berendezett épület. Az ösztöndíjasnak szép szobája, hatalmas íróasztala, tágas szekrénye van. Emeletenkint fürdőszoba és hideg meleg víz. Az igazgatóság ismeri a mai elkényesedett és munka lázában étkezésre kevés időt szakító fiatalságot, tekintettel van is reá és ezért konyhahelyiségeket rendezett be. Ott az ösztöndíjas nemcsak főzhet, de vasalhat is. Hogy ez a mai háborús világban milyen jótétemény: szavakkal ki nem fejezhető.

Most a „*nehezebb*“ feladatok következnek, mint a bejelentés. A Collegium „oszlopa“, az egyik altiszt, megy el az ösztöndíjassal és nemsokára hozza is az ételmisszerjegyeket. Természetesen néhány nap eltelik, amíg megszokja, hogy mindenért jegyet kell adni és be kell osztani a kenyeret, zsírt, húst, vaját. A szekrények olyan gyakorlatiasan készültek, hogy a kívülről szemlélő nem is sejti: a könyvszekrény éléskamrárt rejteget. Az új ösztöndíjas ismeretséget köt a cipésszel, tejcarnokossal, pékkel, trafikossal, fűszeressel és természetesen a magyar borbélllyal. Tiszteletét teszi a vezetőségnek, bepillant az intézet könyvtárába és társalgójába, ahol rádió áll a hallgatók rendelkezésére és hiába a szigorú német szabály: *külföldet hallgatni tilos!* el-elcsúszik a kereső Budapest felé.

Csak órák kérdése és az ösztöndíjas otthonot talál a Collegiumban, ahol a vezetőség minden egyes tagja szeretettel fogadja. A Collegium egy darab magyar föld, ezt érzik a magyar munkások és a bécsi magyar szövetség tagjai, akik az összejeveleiket szintén a Collegium épületében tartják. Magyarul szól a portás, magyar nevek a levelespolcon és minden ünnepen magyar zászló leng a Collegium kapuja felett. Kis bécsi magyar gyerekek tanulják az édes anyanyelvet a magyar tanfolyamokon két tanítótól és magyarul prédikál a katolikus pap. A reformátusoknak kéthetenként van magyar istentiszteletük, a lelkész Budapestről utazik Bécsbe; a katolikus tisztelendő azonban állandóan a házban lakik.

Egy hét alatt betanul az ösztöndíjas a házirendbe, értesül a házi kísértet „háborzongató“ történetéről, kiismeri az üzleteket és végre neki-kezdhet munkájának.

E sorok írója a bányász német bányák kulturális fejlődésével foglalkozott a bécsi Hofkammerarchiv aktái alapján. Nehéz feladat, különösen kezdőnek! A téma hatalmas, mert magában foglalja nemcsak a bányák keletkezését és a bányászok településének történetét, hanem a célkitűzés szerint figyelmet szentel a vallási, iskoláztatási, ipari és ke-

reskedelmi kérdéseknek is. A felmerülő kultúrális problémák és megnyilvánulásai szétszórva találhatók csak meg a hatalmas aktaanyagban. Német hallgatók foglalkoztak ugyan már az egyházak, iskolák kérdésével, vizsgálták a dohánytermelés, háziipar, selyemhernyótenyésztés eredményeit, de az újra és mindig felmerülő kételyek eloszlátása csak a meglévő akták ismételt áttanulmányozásával történhetik meg.

A Hofkammerarchiv négyemeletes épület, ahol az összes adatok időrendi sorrendben elraktározott anyag alapján található meg. A vezetőség készséggel áll az érdekeltek szolgálatára és gyakorlati tanácsokkal is sokat segít.

Azok az ösztöndíjasok, akik nem leltári munkát végeznek, beiratkoznak az egyetemre és szorgalmasan hallgatják az előadásokat.

A német állam kötelességének érzi, hogy támogatásával a külföldi ösztöndíjas ne csak egyéni kedvtelése szerint járja be a várost, hanem megismerkedjék annak minden szépségével. Az egyetemet végzeteket összegyűjti és számontartja az „*Auslandsamt der Dozentenschaft der Universität und Hochschulen Wiens.*“ A külföldiek számára hetenkint kétszer u. n. Fűhrungokat rendeznek egy-egy professzor vezetésével. Először a belvárossal ismerkednek meg, a középületekkel és templomokkal, majd Schönbrunn és a Wienerwald kerülnek sorra. Megismerkedik az idegen a csecsemőgondozóval, a cukorgyárral és selyemgyárral. A Fűhrungok kedvesek, szórakoztatók és tanulságosak, a végén megismerik egymást a látogatók, kiknek soraiban éppen úgy előfordul a japáni orvosnő, mint a spanyol sebész, a görög énekes és a román újságíró, a svéd vegyész és a magyar tanárjelölt. Sok-sok kedves délutánt köszönhet a külföldi az Auslandsamtnak. A Dozentenschaft minden hónapban egy-egy nagy fogadóestélyt rendez, ahol érdekes előadás után szendvics és sör mellett, mint az Auslandsamt vendégei ismerkednek a külföldiek egymással és az őket vendégül látó állam szokásaival. Bármire van szüksége az ösztöndíjasnak, útlelvel meghosszabbítástól igazolásig, olcsó színházjegytől kezdve szakszerű felvilágosításig, — a Dozentenschaft a rendelkezésére áll.

Az 1940/41-es ösztöndíjas év nem volt zavartalan a Collegium részére. Az ösztöndíjasok a jugoszláv és az orosz háborút Bécsben érték meg. Szívszorogatóan nehéz napok voltak, amikor nem kaptak hírt otthonról, mert a levelek gyakran kéthétig utaztak a cenzúra miatt.

Bécsben a kultúrigenyek a háború alatt fokozódtak, minden színházban táblás ház, operajegyért már reggel 6-kor sorban kell állni. De Bécs meg is komolyodott. Nincs „*Heuriger*“, annál több a hangverseny. Sok kiállítást és tárlatot rendeznek. Bécs tartja a színvonalat, megrendezi a tavaszi és őszi vásárát, este 6 óra felé a Kärtnerstrassen éppen olyan forgalom van, mint békében volt. Csak a taxik tűntek el és az operából az estélyi ruhák; az utcákon az emberek csomagokkal, és tejesüvegekkel megrakodva mennek, viszik a „*Magermilch*“-et, — ez a háború jele.

És telnek a napok, múlik az idő, az anyag gyűlik, a kollégista megtanulja az egyszerűbb ételek főzését. Különösen a hónap vége felé tünteti ki látogatásával a konyhát, hogy ebédet főzzön, amely egyuttal

vacsorául is szolgál. Az ösztöndíjból szépen ki lehet jönni, de lelki szükséglet, hogy végigélvezzük az összes kínálkozó szindarabokat és operákat.

Milyen jótétemény, hogy a Collegium könyvtárában mindig akad munka: hol pecsételni kell, hol kimutatást lehet gépelni és ilyenkor „folyósíttatik“ a tanulmányi segély.

A nyolc hónap eltelik, mint egy szép álom. Az ösztöndíjas összesomagolja csodálatos módon felszaporodott holmiját, behozza a főzőlábosát, kitölti a kijelentő lapot, visszaadja jól megnyírbált élelmiszerjegyeit, utolsó pillantást vet Bessenyei szobrára, leveszi névjegyét a levelespolcról, fájó szívvel búcsut vesz második otthonától és annak minden egyes tagjától, — és helyet ad a következő ösztöndíjasnak.

Aldobolyi Nagy Helga.

I R O D A L O M

Zolnai Béla: A műkedvelő Purista lelki alkata. Szeged 1940. 8° 65 o. (Szellem és Élet könyvtára.)

A tanár a magyar dolgozatban már önkénytelenül eszményre javítja az ideált, korszerűre a modernnt. Pintér Nyelvvédő Könyve, a Magyarosan c. folyóirat, a hivatalos figyelmeztetések és a közszellem pörölye beleverték a magyarosítást. Eredménnyel, mert sok bántó idegenszerűség (a személytelen *el van utazva* és társai) eltűnedezett.

A háború után keletkezett magyarosító mozgalomban kevés nyelvész hallatta szavát. Álláspontjukat kifejezte talán, hogy accusativust mondtak tárgyeset helyett és nem félték az adverbiumtól. Valóban igaza van Zolnai Bélának, midőn megállapítja, hogy dilettánsok kezébe került a második nyelvújítás mozgalma: az írók és tudósok kirekesztődtek (az egy Kosztolányit ill. Zolnai Gyulát kivéve).

Zolnai Béla munkájában teljes egészében áttekinti a nyelvhelyességi mozgalom kérdését. Keresi lelki alapját a magyarosodó városi nemzetiségi kisebbség hagyománytalanságában, túlságos asszimilációs törekvésében, öngazolási tevékenységének túlkompensációjában találja. Ezenkívül a tudománytalan ötletszerűség is nyomdafestéket kap és egy idegen szót magyarosító kurta cikk helyi nagysággá emeli a vidéki adóhivatalnokot. Zolnai vizsgálja a főbb kérdéseket: főlöseges az idegen szó, csúnya, szégyen? Költőinkből idéz és példákön bizonyítja a jövevény szavak esztétikai értékét, használatuk jogosultságát; Kisfaludy Sándort, Vörösmartyt, Kölcseyt, Aranyt, Szabó Dezsőt és a népköltészetet szólítja Zolnai sorompóba az üldözött *regiment*, *náció* stb. szavak védelmére. Majd az idegen szavak hasznosságát, játékos értékét, nyelvgazdagító erejét, nyelvünk kifejezőképességének általuk történt gyarapodását bizonyítja szópárok szembeállításával (povedál — dumál — beszél, gyepmester — pecér, piktor — festő). Rácáfol arra, hogy az idegen szavak kihalaszják a magyar szavakat. Nem hal meg 40.000 magyar szó, hiszen a régi nyelvből eddig csak a *süv* 'sógor', *atval* 'mostohaapa', *fial* 'mostohaafiú' halt ki. (Elveszett még néhány!) Mondattani kérdéseket fejteget és bizonyítja, hogy lehet magyar szá-